

Hargitai Lili: Progresszív szerkezetek a hollandban

Kutatásom egyik részében a két leggyakoribb holland lokatív eredetű progresszív szerkezetet hasonlítom össze, amely az *aan het* INF *zijn* (PREP-progresszív) és a *zitten te* INF (POS-progresszív):

- (1) Ik ben aan het lezen.
 én lenni-PRS.1SG PREP DET-N olvasni-INF
 Éppen olvasok.
- (2) Ik zit te lezen.
 én ülni-PRS.1SG INF.PREP olvasni-INF
 Éppen olvasok.

Az (1) mondatban látható *aan* prepozíció körülbelül az angol *on* szemantikájához és használatához hasonlítható, míg a (2) példában előforduló *te* a hollandban infinitív jelölő. A közös, lokatív eredet ellenére a mai holland nyelvhasználatban úgy tűnik, nem teljesen felcserélhető a két progresszív szerkezet. Több elmélet is keletkezett azzal kapcsolatban, hogy melyek a legfontosabb különbségek a PREP- és POS-progresszív szerkezetek között, illetve hogy milyen tényezők befolyásolhatják a kettő közötti választást (Vismans 1983, Leys 1985, Haeseryn et al. 1997, Boogaart 1999, Ebert 2000, Broekhuis et al. 2012, Lemmens 2012, Lemmens 2015). Nyelvváltozatbeli eltérésekre vonatkozóan csak utalást találtam a releváns szakirodalomban (Stoop 2011), empirikus vizsgálatot azonban nem. Ezért a két progresszív szerkezet elfogadottságát korpuszkutatással és kérdőíves felméréssel vizsgáltam. Mindkét kutatás eredménye nyelvváltozatbeli különbségekre világított rá a belga és hollandiai holland között. A korpuszkutatás eredményei arra utalnak, hogy a POS-progresszív ugyan gyakoribb a hollandiai holland alkorpuszban, a belga alkorpuszban azonban nagyobb a szerkezetben használatos igék változatossága. A PREP-progresszívnél egy szinte teljesen fordított kép rajzolódik ki. A kutatási eredményekből az látható, hogy a hollandiai nyelvváltozatban közel 11%-kal nagyobb diverzitást mutatnak a szerkezetben előforduló infinitív igék, mint a belga hollandban. A korpuszon belüli relatív gyakoriság százalékos értékeiből ugyanakkor kiderül, hogy a két nyelvváltozatban közel ugyanolyan gyakori a PREP-progresszív szerkezet.

A kérdőíves felmérés emellett az életkori tényező jelentőségére is rámutatott. A POS-progresszívet tartalmazó mondatok szignifikánsan magasabb pontszámot kaptak a fiatalabb,

hollandiai holland anyanyelvű kitöltők körében. Ez a negatív korreláció utalhat akár egy folyamatban lévő nyelvi változásra is.

A kutatás másik fele a teljes jelentésüresedésen átment, úgynevezett 4. fázisú *zitten*-t helyezte előtérbe. Például:

(3) *Hij zit te dansen.*
Ő-M ülni- PRES-3SGINF.PREP táncolni-INF
Éppen táncol.

Ami ezt a szerkezetet illeti, a holland anyanyelvűekkel végzett kérdőíves kutatás abba az irányba mutat, hogy habár a jelenség létezése kimutatható a nyelvben (hiszen a válaszadók által adott pontszámok alapján nem sorolható az agrammatikus mondatok közé), mégsem beszélhetünk általánosan elfogadott szerkezetéről. Továbbá ebben az esetben is kirajzolódott az a tendencia, hogy a fiatalabb beszélők elfogadóbban reagálnak a 4. fázisú *zitten*-re. Véleményem szerint az életkorral kapcsolatos, statisztikailag szignifikáns korrelációk utalhatnak akár egy folyamatban lévő nyelvi változásra a hollandban. A 4. fázisú *zitten*-t tartalmazó mondatoknál az eredmények azt bizonyítják, hogy ez a jelenség a belga nyelvváltozaton belül az úgynevezett *tussentaal*-ban (a sztenderd belga holland és a dialektusok között elhelyezkedő hétköznapi, beszélt nyelvváltozatban), illetve a belga dialektusokban fordul elő leginkább.

Bibliográfia

- Boogaart, R. (1999). *Aspect and temporal ordering: A contrastive analysis of Dutch and English*. Holland academic graphics.
- Broekhuis, H., Keizer, E., Dikken, M. den, & Bennis, H. (Szerk.) (2012). *Syntax of Dutch*. Amsterdam University Press.
- Ebert, K. H. (2000). Progressive markers in Germanic languages. Tense and Aspect in the Languages of Europe. In: Dahl, Ö. (Szerk.). *Tense and Aspect in the Languages of Europe*, pp. 605–653.
- Haeseryn, W., Romijn, K., Geerts, G., Rooij, J. de & Toorn, M.C. van den (1997): *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Tweede, geheel herziene druk. Groningen/Deurne, Martinus Nijhoff uitgevers/Wolters Plantyn.
- Lemmens, M. (2012). 'Variatie en verankering bij progressiefconstructies in het Nederlands.' *Nederlandse Taalkunde* 17(2), pp. 284–291.
<https://doi.org/10.5117/NEDTAA2012.2.DISC533>
- Lemmens, M. (2015). 'Zit je te denken of ben je aan het piekeren?' *Nederlandse Taalkunde* 20(1), pp. 5–36. <https://doi.org/10.5117/NEDTAA2015.1.LEMM>

- Leys, O. (1985). 'De konstruktie staan te + infinitief en verwante konstrukties'. *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Akademie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 3, pp. 265–277.
- Stoop, W. (2011). *Wat zitten zit te doen. Een studie naar het grammaticalisatieproces van posture verbs in het Nederlands*. Bachelor's thesis, Radboud University, Nijmegen.
<https://www.ru.nl/cls/our-research/research-groups/grammar-cognition/theses/>
- Vismans, R. (1983). 'Duratieve konstrukties in het Nederlands in vergelijking met de Engelse progressive'. *Linguistische en socio-culturele aspecten van het taalonderwijs. Handelingen van het 2^e Fakulteitscolloquium*, Gent: Rijksuniversiteit Gent, pp. 373–380.